

Monik Rofi

SIRENA
sa
Crne Konče

Prevela
Maja Trifunović

■ Laguna ■

Naslov originala

Monique Roffey

THE MERMAID OF BLACK CONCH

Copyright © 2020 Monique Roffey

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Irmu, Lauru i Ivet, za sve one koje behu pre njih, za žene koje su me rodile. Pisa, Port Said, Port ov Spejn. Za Boginju, muzu i legende dubine – vama, od mene.

Otišavši dan ranije [8. januar 1493], u Rio del Oro [na Haitiju], Admiral je izjavio da je sasvim jasno video kako se tri morske sirene izdižu iz mora. Nisu bile tako lepe kako se pričalo jer su im lica delovala pomalo muškobanjasto. Admiral je dodao i da ih je viđao uz obalu Gvineje, nekad poznate pod imenom Maneketa.

Suze joj ne behu znane, te ih isplakala nije.
Haljine joj ne behu znane, te ih obukla nije.
Sažegoše je opušcima i oprljenom plutom,
Pa se izvališe po podu birtije
i zaceniše od smeha.

Pablo Neruda,
Povest o sireni i pijancima

Sadržaj

1. SIMPLISITI	11
2. DONTLES	20
3. OPET NA KOPNU	44
4. NOGE.	73
5. GOVOR	100
6. KAD SU PLJUŠTALE RIBE	122
7. BARAKUDA.	141
8. RAJ	170
9. OPERACIJA NAUTIKUS	189
10. URAGAN	203
11. ROZAMUNDA	217
Napomena autorke	227
<i>O autorki</i>	229

1. SIMPLISITI

DREDOVI DEJVIDA BATISTE uveliko su osedeli, a telo se sparušilo kao grančica tvrdog crnog koralu, ali u Svetoj Konstanci još ima onih koji ga pamte kao mladića i sećaju se njegove uloge u događajima 1976. godine, kada su oni belci došli iz Floride da pecaju sabljarku, a iz mora izvukli morskú sirenu. Sve se odigralo u aprilu, s početka migracije džinovskih kožastih kornjača. Jedni tvrde da je sirena doputovala s njima. Drugi da su je viđali i ranije, onda kad bi se u ribolov otisnuli daleko od obale. Većina pak beše saglasna: da se njih dvoje nisu zagledali jedno u drugo, ona nikada ne bi bila ulovljena.

Vode Crne Konče najlepše su u ranu zoru. Dejvid Batista obično se otiskivao što je ranije moguće, kako bi pretekao ostale ribolovce i vratio se s bogatim ulovom kraljevske skuše ili crvenog zubaca. Uputio bi se ka oštrim stenama nekoliko kilometara dalje od Ubilačkog zaliva, noseći sa sobom uobičajen pribor da mu pravi društvo dok postavlja štapove – komadić najbolje lokalne gandže, a uz to gitaru koju nije

svirao bogzna kako, a koju mu je, staru i izakanu, darovao njegov rođak Najser Kantri. Usidrio bi se negde blizu obale, pričvrstio kormilo, pripalio džoint i ostao da prebira po žicama dok se beli neonski disk pomaljao na horizontu, dižući se polakopolako, svemoćan na srebrnoplavom obzorju.

Dejvid je svirao gitaru i pevuckao sebi u bradu kad ona prvi put pomoli glavu prekrivenu pilepcima i morskom travom iz srebrnkastosivog mora čije se tirkizne niti još nisu bile uskomešale. Sasvim nekradomice, sirena je izronila i posmatrala ga sve dok se on ne osvrnu i ugleda je.

„O sveta majko božija!“, uzviknuo je. Ona nestade ispod površine. Brzobrzo, on spusti gitaru i zagleda se pred sebe. Još se nije bilo sasvim razdanilo. Protrljao je oči ne bi li bolje video.

„Ajjjjj“, ogłosi se nad vodom. „*Dou dou*. Dođi. *Mami vata!* Dođi! Dođi, *nu*.“

Jednu ruku stavio je na srce, koje samo što mu ne iskoči iz grudi. U trbuhu mu je sve treperilo od želje, straha i divljenja, jer je znao šta je video. Ženu. Tik pred sobom, u vodi. Ženu crvene kože, ne crnu, ne Afrikanku. Ne žutu, ne Kineskinju, ni zlatokosu ženu iz Amsterdama. Ne ni plavu ženu, plavu kao kakva kukavna riba. Crvenu. Bila je žena crvena nalik američkim Indijankama. Ili joj makar gornji deo tela beše crven. Video joj je ramena, glavu, grudi i dugu crnu kosu nalik užadi, punu morske mahovine, anemona i spiralnih školjki. Morska sirena. Ostao je da još neko vreme zuri u mesto gde se pojavila. Zablenuo se u svoj džoint; da nije jutros poduvarao nešto posebno jako? Stresao se i zagledao u more, čekajući je da se opet pojavi.

„Vrati se!“, viknu put dubokog sivila. Tren pre toga sirena se pomolila visoko nad talasima, video je onaj izraz na njenom licu kao da ga proučava.

Čekao je.

Ali ništa se ne desi. Ne tog dana. Sedeo je u svojoj pirogi* kad mu se, ko zna zašto, ote suza za njegovom majkom. Za Lavinijom Batistom, njegovom dobrom majkom, najboljom pekarkom u selu, počivšom već dve godine. Kasnije će se, zadubljen u misli, prisjetiti svih onih priča koje je slušao od detinjstva, pripovesti o morskim stvorovima što su pola jedno pola drugo, no sve te pripovesti govorile su o muškim sirenama. Po Crnoj Konči kola legenda o muškim sirenama koje su živjele u morskim dubinama, povremeno izlazeći na površinu i obljubljujući tamo rečne sirene; behu to drevne priče, još iz ere kolonijalizma. Stariji ribari voleli su da o tome raspredaju u Si-Sijinoj birtiji na obali mora, nakon što bi se nalokali ruma i prepušili marihuane. Muške sirene Crne Konče bile su upravo i jedino to: bića iz priče.

Bio je april, doba migracije džinovskih kožastih kornjača, doba suše, doba kad se pupoljci u krošnjama zlatne trube u brdima rasprskavaju u cvetove žute i ružičaste nalik sumpornim bombama, doba kad raskalašne boje počinju da pupe. Od časa kad je ta žena crvene kože izronila, a potom opet zaronila kao da ga izaziva, Dejvid je čeznuo da je ponovo vidi. Obuzela ga je gorkoslatka melanholija i nežno mu milovala duh, sasvim nepovezana s onim što je pušio. Toga dana deo njega je zaplamteo, deo za koji nije ni znao da može da plane. Osetio je oštar ubod, tačno između rebara, u solarnom pleksusu.

„Vrati se, *nu*“, rekao je tihotih, kao pravi džentlmen, nakon što su mu se osušile suze za majkom, a lice mu se zateglo od soli. Nešto se desilo. Bila se izdigla nad talasima izabravši njega, ubogog ribara.

---

* Plitak i dugačak čamac sličan kanuu, koji u delovima nekad francuske Zapadne Afrike tradicionalno koriste ribari. (Prim. prev.)

„Dođi, *nu, dou dou*“, preklinjao je, sada još tiše, ne bi li je namamio. Ali voda osta glatka kao ogledalo.

Narednog jutra Dejvid je otišao do istog onog mesta uz nazu-bljene stene Ubilačkog zaliva i čekao nekoliko sati, ali uzalud. Ništa nije pušio. Dan kasnije, isto. Četiri dana je proveo u pirogi, a da se ništa nije desilo. Isključio bi motor, bacio sidro i čekao. Nikom nije rekao šta je video. Izbegavao je Si-Sijinu birtiju, vlasništvo njegove širokogruđe, jezičave tetke. Izbegavao je svoje rođake, svoje kompanjone u Svetoj Konstanci. Vraćao se u kućicu na brdu, kućicu koju je podigao sopstvenim rukama, okruženu stablima banane, gde je živio s Harvijem, psom mešancem. Bio je kao na iglama. Na spavanje je odlazio rano kako bi se rano probudio. Morao je da je opet vidi kako bi se uverio da ga oči nisu prevarile. Morao je da ohladi vrelinu u srcu, utiša žagor u nervnom sistemu. Nikada nije osetio ništa slično, svakako ne prema nekoj smrtnici.

A onda, petog dana oko šest ujutro, dok je prebiraio po gitari i pevušio, sirena se ponovo pojavi.

Ovoga puta pljesnu rukom po vodi i ispusti krik sličan ptičjem. Podigavši pogled, nije se preterano uplašio, premda mu se utroba zgrčila, a svako vlakno u telu sledilo. Ostao je nepomičan, valjano je osmotrivši. Plutala je uz čamac, mirnomirno, kao obična žena na splavu, sem što splava nije bilo. Duge crne kose i blistavih očiju, odmeravala ga je pomno i sumnjičavo. Nakrivila je glavu, a Dejvid tek tad shvati da ona gleda njegovu gitaru. On je uze polakopolako, kako je ne bi opet oterao, i tiho zasvira i zapeva. Ona ostade da pluta gledajući ga i gladeći vodu rukama i golemim repom.

Muzika ju je dovela njemu, ne zvuk motora, premda je i to prepoznavala. Čarolija muzike, pesme što živi u svakom

---

živom stvoru, pa i u morskoj sireni. Dugo nije čula muziku, možda i hiljadu godina, te ju je sad ona neodoljivo privukla da ispliva na površinu, sasvim lagano i sasvim znatiželjno.

Tog jutra je Dejvid za nju svirao nežne crkvene pesme u slavu božju, naučene u detinjstvu, pesme što su mu terale suze na oči, a koje je sad pevao njoj. I tako ostadoše, na tom drugom sastanku, gledajući se razdvojeni s tek nešto malo mora – mladi, vlažnooki ribar s Crne Konče sa gitarom i sirena pristigla sa strujama iz kubanskih voda, gde nekad beše poznata po imenu Ajkaja.

*

Nestajem jedne noći,
u silnoj oluji pre mnogo dana,
s ostrva na kom nekad življaše narod Taino
i narod pre Taina,
severno od ovog ostrvlja
i zapadno od njega.
Ostrvo koje pamtim sličilo je gušteru.
Videla sam more,
Videla sam njegovu slavu, videla sam njegovu moć,
moć morskoga kraljevstva.
Plivala sam u besu mora, u jadu mora,
nad plišanim koralnim dnom
i gradovima pod njim,
plivala sam pod ostrvima
i blizu obale u plitkim talasima,
videla sam razigranu decu,
plivala sam posvuda po ovom arhipelagu,
plivala sam s velikim jatima delfina
i s jatima riba ogromnih poput ljudi,

uranjala u zidine okeana.

Da ostadoh žena, umrla bih brzo.

Četrdeset leta?

Deca, muž, život zemlje, život rađanja,
i smrt.

Umesto toga, u moru poživeh hiljadu leta.

U doba kad me prokleše, ne bejah sama.

Prognaše me sa staricom što nestade iste noći,
davnodavno,

toliko davno da ne pamtim ništa sem

uragana prizvanog

da me oduva u daljnu

i zapti mi noge unutar repa.

*

Dnevnik Dejvida Batiste, mart 2015.

Kad god vidim da pristižu prve džinovske kožaste kornjače, obuzme me radost. Znam da će se uskoro pojaviti ona, moja sirena, srećna da me pozdravi. Od aprila sam svake večeri gledao ima li je. Uvek je znala gde da me traži, uz isto nazubljeno stenje gde se ugledasmo prvi put, ni kilometar od Ubi-laćkog zaliva. To je još uvek mesto na osami, čak i dan-danas, kad su sve kukavne ribe potamanjene. Pola mog kukavnog života pogledom tražim Ajkaju. Od tih davnih vremena imao sam žena kao šaše, svakojakih žena – i družbenicu, i majčicu, i ljubavnicu – ali nikad nijednu sličnu njoj.

Ona beše drukčija od svih.

Sada sam starac, i bolanbolan, ne mogu mnogo da se krećem, ne mogu da radim ni da isplovim na more, pa me evo gde pišem svoju priču. Gde sedam za sto i pijem rum,

---

čašicu il' dve, da utopim tugu, utopim svoje kukavno jebeno srce u ovoj flaši. Čoveče, posle uragana Rozamunde ništa ne osta isto, razletelo se sve živo, i onda, godinu dana pošto smo se prvi put sreli, da, vratila se.

U vreme dok je sirena bila sa mnom, gospođica Rejn ju je naučila reči, nakon što su je onog sudbonosnog dana izvukli iz mora. Znala je svoj jezik, otela bi joj se neka od tih reči dok smo se seksali. Bio je to prastari jezik, pa ga nije dobro pamtila. Nije ga govorila veoma dugo. Dok smo živeli zajedno, ona i ja naučismo ime svake ribe, iz enciklopedije gospođice Rejn. Nosio sam je i na čamac. Ajkaja je volela da uči, želela je da zna ime svake ribe u celom prokletom okeanu, svega u moru i svega u priobalju. Ni sam nisam znao pola tih imena, a svaka je riba imala ime i na latinskom. I tako je Ajkaja postala sirena koja zna ime svake žive ribe u moru, i to na dva jezika, a poneke i na svom maternjem.

Kad sam je prvi put ugledao, umro sam od straha. Njena gornja polovina izronila je iz vode. Bila je crvena, kao Indijanke, pokrivena krljušti i svetlucava, kao da je samu sebe pošteno uglačala. Čoveče, pojavila se niotkuda. Čuo sam pljusak i onda, *opaaaa*. Samo se uzdigla. Dopale su joj se crkvene pesme koje sam pevao tog dana.

Ispostavilo se da joj se dopao i moj glas, zvuk melodije nad vodom. Kasnije sam saznao da je na naše obale stigla iz kubanskih voda. A tek mnogo kasnije mi je ispričala neobičnu priču o sebi i rekla mi svoje ime. Struje su je donele zajedno sa staricom po imenu Gvanaja. Sećam se koliko ju je zanimala enciklopedija. Koje je moje ime, pitala me je. Kako to da unutra nema i moje slike?

Narednih nekoliko nedelja viđao sam je skoro svakog dana. Prepoznavala je zvuk mog motora. Kao da me je čekala. Izbegavao sam da pišam u vodu. Za to sam nosio staru

noćnu posudu. Rešio sam da budem strpljiv, pa bih satima sedeo i čekao je da se pojavi, sve dok ne bih ugledao njeno repno peraje, veliko kao u kita. Osetio bih kako mi se srce žari. Milostivi bože, ta mi je sirena otvorila srce. Naraslo bi mi u grudima, tek tako. Otvorila mi je i um, da prepoznam kojekakvu ribu i životinje za koje ranije nisam znao. Plivala je morem tužnatužna pre nego što je mene upoznala, malkar mi je tako rekla. Nemam pojma kako je sve te godine preživela u ovom velikom okeanu, sama-samcijata. Za to je potrebna hrabrost, mada me se kad smo se prvi put sreli plašila – plašila se da je ne ulovim jednom zasnagda. Videli smo se mnogo puta, ona i ja, pre nego što je uloviše oni Amerikanci.

Jednoga dana, tek pošto smo se upoznali, doplivala je blizu mog čamca. Tada sam je dobro osmotrio. Koža joj je bila glatkaglatka, nežna, sitne oči, sitno lice. Izgledala je kao žena iz davnih vremena, žena drevnog naroda Taino čije sam slike viđao u udžbeniku iz istorije, dok sam išao u školu. Lice joj je bilo mlado i nimalo lepo, a u njemu nešto prastaro. Preda mnom je blistalo lice žene koja je živela pre mnogo vekova. Pod tanušnim ruhom od krljušti video sam joj grudi. Video sam prste s plovnim kožicama s kojih su se cedile alge. I kosa joj beše puna algi, crnacrna, duga i živa od stvorenja što žare; kao da je na glavi nosila krunu od strujnih kablova. Svaki put kad bi podigla glavu, gledao sam kako joj se kosa razleće na sve strane kao da se u njoj kriju plameni korali.

A tu beše i njen rep. Ooopaaa-laaaa. Šta sve živ čovek može da vidi, posebno ako je u saglasju s prirodom i ako živi uz more!

Posmatrao sam ovo stvorenje iz svog čamca. Metre i metre plesnivog srebra. Delovala je moćno, kao izrasla iz

---

repa. Pomislio sam tad da ta žena-riba mora da je teška kao delfin. Mora da ima najmanje dvesta kilograma. Kad sam je video prvi put, palo mi je na um da stiže iz nekog procepa u božjem velelepnom planu, kao pristigla iz doba postanja svih živih stvorenja. Iz doba kad su ribama, nakon što ostaviše more za sobom, izrasle noge, pa su postale reptili. Ona je stvorenje koje nikad nije dospelo na čvrsto tle. Tako sam makar mislio pre nego što čuh njenu priču. Verovao sam da su ona i njen soj ostavljeni po strani dok je Bog stvarao život na zemlji.

Tada sam još bio mlad momak. Na pamet mi nije palo da bih je mogao dovesti u neprilik. Muškarci su je već ojadili, a žene proklele: tako je i završila kao morska sirena, osuđena na samoću, ženskosti zatomljene u golemom repu. To je i bila namera onih žena, da je udalje od svojih muškaraca. Nakon što sam je spasao, nisam mogao ni zamisliti da će je iko opet povrediti – ni neki drugi muškarac, ni ja. Mnogo sam joj puta svirao i pevao među stenjem Ubilačkog zaliva. Nakon što je videh drugi put, nisam više zabacivao udice iz straha da će se zakačiti na neku. A opet, ja sam kriv što su je ulovili oni Jenkiji. Krivica je moja. Verovala je da čuje zvuk motora moje piroge, *Simplisiti**. Našao sam se u blizini, pa je greškom počela da sledi njihov brod.

---

* Engl.: *simplicity* – jednostavnost. (Prim. prev.)

2. DONTLES

KADA JE VELIKI BOSTONSKI KITOLOVAC po imenu *Dontles** doplovio s Floride krajem aprila 1976, na vreme za veliko ribolovačko takmičenje Crne Konče, njegovi vlasnici – dvojica belaca, Tomas i Henk Klejson – dali su se u potragu za posadom. Najser Kantri im je preporučan kao lokalni stručnjak za ostrvske struje. Bio je ribar na dobrom glasu. Samo godinu dana ranije ulovio je sabljarku tešku 270 kilograma, a ta zver od ribe, sa sve onolikom sabljom, završila je na naslovnoj strani *Gazete*. Zato su ga postavili za kapetana. Potom je Najser zaposlio posadu, meštane Šort Lega i Nikolasa, dvojicu braće s različitim očevima čija je majka, lajava žena po imenu Prisila, bila Dejvidova komšunica i živela na brdašcetu u zaleđu sela.

Tokom narednih dana pristiglo je još brodova: *Si sprajt*, *Pilar*, *Ogast mun*, *Divajn flajt*, *Tabanka*, *Džouvej*, *Mariners drim*** . Većina ih je stigla s dalekih arhipelaga kao što su

---

* Engl.: *Dauntless* – Neustrašivi. (Prim. prev.)

** Engl.: *Sea Sprite* – Morska pena; *Pilar*, *August Moon* – Avgustovski mesec, *Devine Flight* (Božanski let), *Tabanca* (Neuzvracena ljubav), *Jo-uway* (Svitanje), *Mariner's Dream* (Mornarski san)

Bimini i Bahami, a ostali su doplovili iz Granade, sa Sent Kitsa i Nevisa i Martinika. Bilo ih je i s Florida Kiza, iz Venecuele i Trinidada. Jedan je brod čak doplovio iz Kolumbije. Svi u potrazi za plavim marlinima, sabljarkama, tarpanima i ajkulama. Na svakom brodu bio je angažovan čitav tim, s kapetanom i posadom koju su ili povelili sa sobom ili zaposlili po dolasku. Svaka ljudina na Svetoj Konstanci tražila je način da zaradi novac. Neki od domorodaca preradili su svoja plovila, dodali jarbolima krake i nabavili kutije za mamce. Neki su uložili u jače motore. Poslednje nedelje aprila u Ubilački zaliv stiglo je i ukotvilo se četrdeset, možda i pedeset brodova.

U petak uveče, dan pre početka ribolova, u Si-Sijinoj birtiji vrilo je od ljudi. Čokdast i Majti Sperou puštali su muziku koja je odjekivala sa zvučnika na krovu. Svi su nazdravljali, pili, pričali, jeli leteće ribe, vruće pecivo, uštipke od bakalara i pržene krompiriće. Na Crnoj Konči nije bilo dečka ni ribara koji se tu nije našao da opanjkava tuđe brodove u zalivu. Sama Si-Si je ceo dan provela u kuhinji s pomoćnicama, spremajući čapate i kari od jaretine. Si-Si, koja se povozdan smejala gromko i glasno i kojoj kukovi behu tako široki da je na vrata po pravilu ulazila postrance, bila je uverena da će ulov biti bogat i da će ceo naredni mesec služiti prženu ribu.

Dvojica belaca bili su otac i sin. Otac, Tomas Klejson, obukao je safari bermude i ribarske gumene čizme. Ono malo preostale kose sakrio je ispod prljave mornarske kape, stalno cuclajući ugašenu cigaru. U licu se već zacrveneo od puta iz Majamija. Njegov sin Henk natukao je safari šešir i obukao žutu majicu na kojoj je pisalo *Sreća prati hrabre*. Pod kožnim sandalama imao je tesne bele sokne, a noge mu behu tanušne i blede. S kaiša mu je visio buket džepnih nožića.

U subotu 24. aprila 1976, u cik zore, kitolovac *Dontles* otisnuo se na pučinu pre ostalih brodova. Dan je bio kao

stvoren za ribolovačko takmičenje. More glatko i tirkizno u plićaku, modro u dubini. Nije se očekivao vetar; nastupalo je doba suše, sezona ranog manga, vreme brdskih požara. Nedeljama nije pala ni kap kiše.

Za kitolovcem je klizila *Simplisiti*, Davidova piroga, čiji je motor gromko brundao dok joj je krma presecala vodu. Odlučio je da krene za njima, nakratko i iz znatiželje, ali i plašeći se šta bi mogli uloviti. Već nekoliko dana nije video svoju drugaricu sirenu, te je pretpostavio i nadao se, nadao se žarko, da je otplivala odatle.

Na kitolovcu su se nalazila njih petorica: Tomas, kapetan, Henk, sin, Šort Leg i njegov polubrat Nikolas. Kao mamac su s kraka jarbola spuštene dve sočne lignje koje su plutale za njima, gnjurale i uvijale se u talasima; onima što obitavaju u dubini, a dobrog su apetita, izgledaće kao svež, izazovan zalogaj. Dvojica belaca sedela su na zakovanim ribolovačkim stolicama ne skidajući pogled s mora. Sam bog zna o čemu su tog dana razmišljali. Jedni kažu da ih je savladao strah. Drugi da su odisali samopouzdanjem. Svi se slažu da su im vode Crne Konče predstavljale nepoznanicu, kao i njihova čudljivost. Starijem muškarcu, priča se, u životu nikada ništa nije pošlo za rukom.

Jato letećih riba uzlete i zažurba kraj broda, znak da za njima hrli nešto veće. Najser je stajao na krilu komandnog mosta, usredsređenog pogleda, ruku na menjaču. Među muškarcima je vladala nekakva nelagodnost. Dvojica belaca su ostalima dala do znanja da nemaju vremena za uljudno ćeretanje, da ne znaju šta bi rekli ni jedan drugom, a kamoli posadi. Nisu znali jesu li dorasli zadatku, niti nagađali šta ih čeka. I tako su svi na brodu zurili u pučinu, osećajući se sami, u sebe zagledani.

More, to prostranstvo ništavila, moglo je čoveku poslužiti kao ogledalo. Vršilo je tu ulogu. Bilo je beskrajno, valjalo se pod brodom. Ni nalik prostranstvu na čvrstom tlu. More se kreće. More bi moglo progutati čitav brod. More je divovska žena naše planete, tečna i nepredvidljiva. Svako na brodu zadrhtao bi prešavši pogledom po površini. Čak je i Najser osećao kako mu muda sahnu, a koža se ježi. Veliko plavetnilo, tako su ga zvali. Najseru se dvojica belaca uopšte nisu dopadala. Čim je onaj mlađi, Henk, počeo da peva, otac je zarezao i ućutkao ga. Niti su jedan drugom verovali, niti su se jedan drugom dopadali. Nebo je bilo providno, bez oblaka, bez paperjastih obličja nalik anđelima. Sunce kao da je po njima cedilo kiselinu. Morske ptice se nisu oglašavale, na vidiku ne beše nijednog broda. Muškarce savlada tmurno raspoloženje. U moru su videli odraz sopstvenih duša.

Prošao je sat, možda i više. More im reče: *Vodite računa šta tražite. Veće sam od vas. Uzmite samo ono što vam je neophodno.* Istina je da su, u času kad se sve desilo, muškarci već uveliko bili opčinjeni.

Svi ga ugledaše istovremeno, pod površinom – golemi vodeni mehur; nešto veliko progutalo je mamac tik uz brod. Najlon udice se lagano otpetljavao, zategavši se čim je dotakao vodu.

„Riba!“, viknu Tomas Klejson. „Bokte mazô!“

Obojica belaca vrteli su mašince na svojim štapovima. Svi su osećali kako riba vuče, ali je niko nije video. Najlon se zategao ukoso, presecajući površinu. Nešto veliko zagrizlo je mamac i krenulo da se udaljava, i to brzo. Najlon je tonuo, najlon sa štapa mlađeg Klejsona. Štap se savio, pa muškarci pojuriše da ga privežu za brodsku stolicu. Henk Klejson upre

nogama o krmu dok su mu se ruke tresle i povika: „Tata, na mom je. Na mom je štapu!“ Štap se toliko savio, gotovo dotičući more, da se činilo kao da će se polomiti, ili da će najlon izleteti iz mašine.

Najser Kantri je znao šta mu je činiti: trebalo je po svaku cenu zadržati ribu iza broda, inače će najlon pući. Usporio je rad motora, tako da se jedva čuo. Štap Henka Klejsona dodatno se savio, a najlon nastavio s brzim odmotavanjem. Mladić se zanesse unazad, vukući štap. Najser napravi mali krug, kako bi ribu ostavio iza broda. Svi su pratili kako se najlon diže i spušta, kao da na njegovom kraju trči konj, i svi su znali da im se osmehnula sreća; dobiće ono zbog čega su došli.

„Mislim da je sabljarka“, rekao je Henk, koji zapravo ništa nije znao o ribama; ovo je bilo njegovo prvo ribolovačko putovanje.

„Mora da je plavi marlin, i to ženka, reklo bi se po težini“, rekao je otac.

Posada je stajala na palubi i gledala kako se najlon odmotava i odmotava, svi premrli od zebnje. Ovo je bio tek prvi korak; bitka je tek sledila. Mladi Henk je čvrsto stiskao štap, i on gledajući kako najlon tone pod ostrim uglom.

„Sad povuci!“, viknu Tomas Klejson. „Sad! Vuci iz sve snage!“

Naredba zateče sina, koji poče da vuče štap dok najlon nastavi da se odmotava. Ova riba je hitala dalje od njih.

„Šta ako je samo uzela mamac u usta?“, pitao je Henk. „Šta ako se uopšte nije upecala, nego se igra s nama, zavitlava nas?“

„Ribe nisu tako pametne“, rekao mu je otac. „Sigurno se upecala.“

„Šta ako ispljune mamac?“

„Neće.“

Henk Klejson još jače upre nogama i povuče štap, napijući se da nadjača tešku ribu. Kao da nije ni vukao. Znoj

mu je curkom klizio niz lice. Zaboravio je da namaže kremu za sunčanje i već ga je oblilo jarko rumenilo.

„Udri opet!“, rekao je otac. „Hajde, vuci iz laktova!“

Posada ih je preneraženo posmatrala. Mladićeve muke behu uzaludne. Najlon je i dalje tonuo u dubinu. Henk Klej-son se ponovo zanese unazad, kad se začu siktanje najlona, a štap se toliko povi ka moru da ga je jedva zadržao u rukama. Najser lagano napravi polukrug brodom, ostavljajući ribu u zaledini. Sin mu je delovao kao početnik suočen s prevelikim zalogajem. Šort Leg i Nikolas mislili su isto.

Ovo će trajati satima, zaključi Najser.

Dejvid se nalazio nešto dalje od njih, u svojoj pirogi. Pućkao je džoint i ne primetivši da su kod Najsera išta ulovili.

Već pun sat su se borili s ribom. Nema ko nije želeo da zame- ni Henka; nema ko nije želeo da je štap u njegovim rukama, ali nije bilo na mestu da se mešaju. Najlon na Henkovom štapu je nastavio da se odmotava.

„Potrudi se, Henk“, rekao je otac, idući sinu na živce.

Riba se nije umorila; i dalje je plivala na kraju najlona. Henk je štap podizao i spuštao, podizao i spuštao najbolje što je umeo. Istina je da je priželjkivao da ga preda nekom drugom na brodu; njegova predstava o zabavi nije ni ličila na ovo putovanje. Put je bio svojevrsan poklon, znak želje njegovog oca da se malo zbliže. Sad kad je nešto upecao, Henk se sav svezao u čvor.

„Ne puštaj je!“, doviknuo je otac.

Riba je ronila sve dublje i dublje, uplašena i odlučna da promeni pravac kretanja. Najser veoma lagano pomeri brod unazad, nastojeći da smanji pritisak na najlon.

„Isuse, ova riba skoro da nas vuče!“, viknuo je Henk.

*

Uhvati me sočna lignja.
Ko bi poverovao u tako podmuklu lignju?
Usta mi očas posla zaplamteše
Osetih se vezanom i vučenom
Učini mi se da odnekud čujem *Simplisiti* gde brunda
Pa zaplivalah brzobrzo, no s udicom u grlu.
Dobro su me zakačili.
Plivala sam dubokoduboko
I veoma dugo
Sve dublje i dublje, do dna okeana.
Na kraju najlona ne beše *Simplisiti*
Već brod Jenkija.
Najpre pomislih da i brod mogu povući sa sobom
Ali brod u Jenkija je velikiveliki.

Sva u strahu, plivam doledole,
Ka bezbednosti okeana, ka tmimi najdubljih morskih
zakutaka,
A nešto jakojako vuče me naviše.
Grlo mi gori, gušim se i davim sred mora,
I skačem visoko ne bi li videli da su uhvatili mene,
Čovekoliku ribu.
Pustite me!
Pogrešili ste!
Ronim dole, dugo plivam ka dubini i znam
Da nema nade, nema života,
Plivam put svoje smrti.

Dejvide! Uhvatiše me Jenkiji od kojih mišljah da si ti,
Uhvatiše me, dobri Dejvide.

Gde si?

Više te nema.

Molim te nađi ovo pismo što stavih ga u bocu.

*

Henk Klejson se na suncu zajapurio kao bulka.

„Postaje umorna“, rekao je Tomas Klejson. „Polijte ga vodom po glavi, da ne umre na pecanju od toplotnog udara.“

Šort Leg ode do kutije s mamcima pune leda, zagradi kofom ledenu vodu i poli Henka po glavi. Istina je da belci mogu da skončaju ako izgore na suncu; Šort Leg je slušao o tome. Belog muškarca ništa ne plaši više od jakog sunca; od prejakog sunca mogao bi postati mrtav beli čovek. Mogao bi izgubiti svest, pretrpeti srčani udar. Šort Leg je belog mladića dobro zalio. Prijalo mu je da vidi kako se lecnuo.

Riba je postajala sve umornija, izvukavši gotovo čitav najlon za sobom. Henka Klejsona je od stiskanja štapa bolela svaka koščica. Ramena i ruke su mu žestoko brideli.

„Riba će uskoro morati da ispliva“, rekao je Tomas Klejson i zagrizao cigaru. Pomorski megdani ne behu mu nepoznati. Sina je doveo ovamo ne bi li od njega napravio čoveka. Ali sinu kao da nije bilo do toga da postane čovek. Sin je bio jebena mamina maza koja se nije odvajala od knjige. S vremena na vreme je čak pisao „pesme“. Klejson ga je poslao na skupi pravni fakultet, ali ga je mali i tu razočarao, izjavivši da će se zalagati za siromašne, za samohrane majke, za doseljenike. Svi planovi vezani za sina vratili su mu se kao bumerang. Njegova žena je tvrdila kako im je sin „senzitan“. Kao jebena biljčica. A sad je upecao ribetinu kojoj je možda i petsto kila. Tomas Klejson požele da je riba na njegovom štapu; kad počne da se otima, njegov sin pokazaće

se nemoćnim. Držao se dok je riba plivala u moru. Uskoro će morati početi da je izvlači. A opet, želeo je da Henk bude taj koji će je uloviti; želeo je to više od ičeg na svetu. To bi bilo tako lepo. Zamislite samo, imati sina sposobnog za takvu pobedu!

U tom času *Dontles* se već nalazio tako daleko na pučini, da Dejvid okrenu *Simplisiti* i zaplovi natrag kući. Usput je svratio do Si-Sijine birtije na čašicu ruma, ne bi li malo primirio zebnju.

Henk Klejson je na kitolovcu i dalje sedeo na zakovanoj ribolovačkoj stolici, nogu uprtih u krmu, i iz sve snage vukao štap. Spustio bi ga pa zavrteo mašinicu, spustio pa zavrteo. Najlon se polako namotavao, najpre centimetar po centimetar, zatim decimetar po decimetar, sve brže i brže.

„Kakva zver od ribe“, rekao je. „Jedva čekam da je vidim.“ Momci s Crne Konče opet ga zališe ledenom vodom po glavi. „Sad mi je lakše da se izborim.“

„Nemoj da brzaš“, reče Tomas Klejson. Sva petorica muškaraca bila su kao na iglama. Prošlo je više od sat vremena. Riba se umorila. Sad je trebalo samo zadržati brod u istom položaju i polako je izvući.

„Nek mi neko doda koka-kolu“, reče Henk. „Umirem od žeđi.“

Najlon krenu da iskosa tone u vodu.

„Henk, pripazi“, opomenu ga otac. „Samo što nije isplivala.“

I Henk je osećao da će riba svaki čas iskočiti. Najser krenu s brodom unazad.

„Ribetina će isplivati!“, viknuo je otac. „Jebena kučka izlazi napolje! Ne spuštaj štap!“

Mirno mrko more raspoluti se pred njima. Sirena se uzdiže nad površinom, kose koja joj je oko glave šibala kao izletela iz gnezda kablova, ruku u skoku zabačenih unazad,

tela zastrtog bleštavom krljušti i razmahanog repa, golemog i mišićavog, nalik repini bića što živi u najvećim dubinama okeana. Repom je tukla izdižući se uvis, a potom se savi u luk i pljusnu na leđa. Muškarci videše njenu glavu, njene grudi, njen trbuh, žensku karličnu kost na koju se nastavljao rep svetlucave ribe.

„Isuse Hriste!“, uzviknu Tomas Klejson. Najser se prekrsti. Momci s Crne Konče ostaše bez daha.

„Seci najlon!“, povikao je Najser Kantri. „Seci prokleti najlon!“

Sva petorica su se užasnuli videvši je kako se bacaka i udara o vodu. Usta su joj se okrvavila, tek je ušla u bitku. Na kraju štapa Henka Klejsona našlo se divlje biće, razgoropađeno jer su ga uhvatili. Najser je znao da su ulovili ono što nisu smeli. Skočio je s platforme s nožem u ruci. Sirena, ili šta god to beše, zaslužuje da ostane u moru. Nije njegovo da je vadi. Izgledala je pregolema za brod. Mogla bi ga čak potopiti.

„Nemoj!“, viknuo je Tomas Klejson videvši kako se Najser saginje da preseče najlon. „Ona vredi milione. Milione! Bogami, izvući ćemo je. Izvući ćemo je!“

Bila je na površini i bacakala se kao morski pas, zgrabivši rukama najlon i iskašljavajući krv, pljujući i ispuštajući piškutav, oštar lelek nalik tužbalici.

„O, bože“, zamuca Henk. „Ma vidite li vi ovo?“ Ruke su mu se tresle na štapu.

Otac je želeo da mu ga oduzme. Nikolas i Šort Leg, momci s Crne Konče, odmakli su se dalje od krme. I oni su, kao i Najser, znali da se tako ne postupa. Obuzeo ih je strah da će na sebe navući nekakvu kletvu. Nisu bili namerni da pomognu. Ostaše bez reči, bez pomisli šta bi sa sobom. Beli muškarci želeli su da ovo stvorenje izvuku iz mora. Ali

bilo je jasno da je riba pred njima napola žena. Nema ko na Crnoj Konči nije čuo za muške sirene, ali za žensku? Niko. Sa sobom je nosila nesreću, unajmanje to, a njena ih je kosa plašila – mogla bi koga ubiti jednim jedinim zamahom tih kraka. Mogla bi ih sve potrovati. Videli su joj bodlje na leđima. Kao kod škorpion-ribe. Na kraju najlona trzala se krvava goropad, a belci su želeli da je izvuku napolje. Neće moći, čoveče, pomisli svaki od njih.

Sirena je opet potonula ispod površine. Lice mladeg Klejsona zarilo se užasom i uzbuđenjem.

„Drži je!“, vikao je otac.

„Šta misliš da radim?“, breкнуo se sin.

„Teraj ga u rikverc!“, doviknu Tomas Klejson Najseru, kome pred očima počеше da se priviđaju dolari. Da je bio sam, vratio bi je natrag u more, ali odjednom uvide da bi se ovako mogao domoći novog broda, novog auta, možda čak i sopstvene firme. Zamisli! Povuče brod unazad i smanji gas. Motor je brujaio. Najser oseti kako mu znatiželja raste. Koliko li ona vredi? Sasvim lagano, približi joj se vozeći unatraške. Najlon presta da se odmotava. Mlađi Klejson je štap dizao pa spuštao, dizao pa spuštao, dok se najlon namotavao u mašini onoliko brzo koliko je brzo on vrteo ručicu. Sirena se, zasad, ponovo povukla u dubinu.

„To stvorenje mora da ima petsto kila“, reče Tomas Klejson. Okean je opet postao miran i pust. Vladala je potpuna tišina, ako se izuzme kliktanje mašine.

„Vide li je?“, pitao je Henk Klejson.

„Bogami, da“, odgovori otac.

„Vide li joj lice?“

„Da.“

„Vide li joj ruke?“

„Da.“

„Vide li joj... kost kod pice?“

Tu svi muškarci zaklimalaše glavama.

„Mogli bismo je prodati *Smitsonijanu*“, reče Tomas Klej-son. „Ili *Rokfelerovom institutu*. Za istraživanje.“

Najlon se lagano namotavao. Narednih dvadesetak minuta muškarci su s krme zurili preda se, svaki preračunavajući šta će biti ako je uhvate i svaki sluteći duboko, uzavrelo komešanje u bedrima. Nisu znali šta da očekuju. Nisu skretali pogled s mora, niti prestali da slušaju kako mašinic klikće. Isplivala je, ali još će se opirati.

„Pazi da nas ne prevrne“, rekao je Tomas. Najser je znao da je to moguće; malo poveća broj obrtaja motora.

„Povuci još samo malo“, reče Tomas.

Henk Klejson se borio sa štapom i teškom sirenom već skoro dva sata, i čitavo telo mu je bridelo od napora.

Najlon opet poče da se odmotava.

„Ugasi motor.“

Najser učini kako mu je rečeno.

Onda brod poče da klizi unazad. Henk Klejson je pokušavao da je privuče bliže, ali što je najlon postajao kraći, to se ona više opirala. Iz broskog korita dopiralo je krckanje. Vukla je najlon. Mora da ima kila koliko i neki omanji brod, pomisli Najser. Ako se podvukla pod korito, mogla bi da potopi *Dontles*.

Odmicali su minuti. Okean je bio tih. Metalnoplav. *Uzmi samo ono što ti treba*, šaputao je.

„Sranje“, reče Tomas Klejson. „Pod brodom je.“

Čekali su i gledali. Golema senka polako kliznu pod njima, senka nečeg velikog. Bude li jednom trznula repom, mogla bi ih odaslata gore, u visinu. Tomas Klejson odveza

kaiš kojim se vezao za ribolovačku stolicu, ustade, zagleda se u dubinu i zviznu.

More se ponovo otvori. Ona iskoči, tik uz bok broda. Ovaj put je više ličila na ribu no na ženu, a njena snaga beše očita. Iskočila je visoko, skoro se nadvivši nad brodom, dok joj se rep caklio kao srebrna traka, duga i široka. Izvijala se uvis, tukući vodu tim moćnim repom. Brod levim bokom potonu dobrih pola metra. Ona zapliva i povuče ga za sobom. Muškarci s Crne Konče povikaše na Henka da preseče najlon. I Tom Klejson se uspaničio, svestan da će, pojačaju li rad motora, najlon pući a ona im izmaći iz šaka.

Sirena duboko zaroni, brod se naheri i muškarci popadaše jedan preko drugog, svi sem Henka, koji osta vezan za ribarsku stolicu.

„Savladaj je!“, povika otac. „Vadi tu kučku napolje!“

Brod se opet zaneo, posrnuvši kao da ga neko vuče za trbuh, kao da će sirena možda odvući krmenu palubu, ili pramčanu palubu, kao da će možda rasturiti čitav brod na deliće.

Mašinicu je zujala.

Štap Henka Klejsona savio se do same morske površine. Bilo je jasno da neće izdržati. Premorio se, volja mu je pokleknula. Uplašio se od svog ulova. Brod je klizio unazad, opasno se nagnuvši u stranu. Nalazili su se daleko na pučini, bez kopna na vidiku.

Otac oduze sinu štap i poče da pokazuje svoje ribarsko umeće. I ranije je pecao velike ribe; nije se bojao. Znao je da im je preostalo još sat-dva. Borba je tek počela. Sirena se umorila, ali joj nije ponestalo snage.

„Daj piće“, zapovedi Tomas Klejson nikom posebno. „U torbi mi je čaturica s rumom. Donesi mi je.“

Najser predvide šta sledi: čovek u borbi s ulovom, do

---

samog kraja. Čovek protiv stvorenja koje je polužena. Matori belac zamenio je mesta sa sinom i privezao se za ribarsku stolicu. Šort Leg mu donese čaturicu s rumom. Brod je pripadao ovom čoveku; došao je da svom sinu metiljavku pokaže kako se peca. Nastupilo je njegovih pet minuta.

„Nagari motor malko“, rekao je Najseru.

*

Pluća mi se vodom pune
Al' more mi je znano više no Jenkiju
Muškarci i žene u njega me baciše
I uragan pozvaše
Sad bi muškarac da me izvadi
Pa osećam svež bol
Muškarac povlači najlon i udicu u grlu mom
Htela bih otići dole i umreti.

Ili da im prevrnem kanu,
Izbacim muškarce iz njega?
Ja sam velika riba, ja sam teška
Mogla bih plivati niz struju
A bude li struja jaka, možda i uspem.

Otplivah dalje od njih, pa zaronih u dubine.
Obuze me GOLEMI užas,
Plivala sam, ali i dalje ulovljena.
Htela bih otići dole i umreti.
Dovoljno me posramiše kad bejah cela žena
Pre nekih hiljadu leta,
Prokleše me na usamljenost i život bez ljubavi

Prokleše me bez milosti.
Boginja njihove kletve bila je boginja Džagva,
Ona me gurnu u samoću što traje godinu za godinom.

Nedostaje mi moj život na Crnoj Konči.
Kad me uhvatiše bez milosti,
Još jednom sam postala cela žena.

*

Tomas Klejson odlučno trgnu iz čaturice. Nikolas i Šort Leg su mu na smenu zalivali glavu ledenom vodom. Mlađi Klejson je izgoreo kao čips i izgubio svu kuraž, mada je obavio najveći deo posla. Rumom iz čaturice zalio je svoje oljuštene, okrvavljene dlanove. Bitka je ušla u treći sat. Tomas Klejson se dao na posao. Bez reči je upro nogama o krmu štedeći dah i vukao, dizao i spuštao štap, pa vrteo mašinicu. Najser je na pramčanoj palubi održavao ravnomeran rad motora, dok se brod lagano kretao unapred. Najlon se toliko zategao da je delovalo kao da će pući.

„Sva kipi od snage“, reče Tomas Klejson. „Jaka je za šesticu.“

Najlon opet poče da se odmotava. Klejson zatvori oči, čvrsto se osloni na noge i naže unazad držeći štap. Stvorenje je plivalo oko broda. Ponovo se oglašavalo; približilo se površini, a zatim zagnjurilo u dubinu.

„Možda ide dole da umre“, reče Nikolas. To je prvo što je izustio tog dana. Mlađića s Crne Konče duboko je potreslo ono što je video. U ribarsko nadmetanje uključio ga je njegov rođak, Najser Kantri. Nikolas je želeo da zaradi neku paru, pa da izvede svoju devojku u bioskop u Ingliš Taunu.

„Mislim da ide dole da umre. Pokušava da se udavi.“

„Umukni“, reče mu Tomas Klejson.

Ostali muškarci ustuknuše, ali nastaviše da posmatraju. Najlon se i dalje odmotavao, ali sporije nego pre.

Stari Klejson poče da vuče i mota, vuče i mota. Znao je da će se dočepati stvora; znao je da će pobediti. Ulovio je mnoge velike ribe i negde duboko u sebi shvatao prirodu igre: bitka je oduvek bila nepravedna. Da bi se ulovila trofejna riba, potrebna je veština, ali odnos snaga nema nikakve veze s veštinom. Iglun će se boriti protiv protivnika daleko težeg od sebe, ali bez šanse za pobedu, u čemu i jeste sva draž. Tomas Klejson je voleo tu igru. Uloženo strpljenje, uzbuđenje, pogled na ulov. Odnos snaga je tu nebitan. Nikad nije ostao bez ribe. Ali ovo beše drukčije. Ovo će proslaviti i njega i njegovu porodicu. Nije mogao da dočeka čas kad će je videti okačenu na molu. Zamišljao je fotografiju na naslovnoj strani časopisa *Lajf* i *Nacionalna geografija*; ta će vest obići svet. A on će rukovoditi licitacijom. Ovo je njegovo poslednje takmičenje, prilika da zaradi i da se penzioniše.

Najlon se ponovo zategnu, pa on spusti štap, koji se toliko savio da je bio zakrivljen kao duga. Da, da, opet joj je video teme. I protiv svoje volje, plivala je brzo ka brodu, istinski i konačno upecana. Sada mu je preostalo samo da vrti mašinicu i spušta štap, vrti mašinicu i spušta štap. Ubrzo će kucnuti čas da je izvuku na palubu.

„Spremi mi kuku“, naredio je, ali nijedan od muškaraca ne mače se s mesta. Moraće da zasuču rukave, svi do poslednjeg. Opiraće se. Kosa joj je delovala smrtonosno, nalik ratničkim dredovima.

Najzad su je privukli uz bok broda, okrvavljenu, iznurenu, dugačku koliko i *Dontles*. Izbliza je delovala zastrašujuće;

pod njima se, bez sumnje, našla osoba, zarobljena žena na umoru, pri samoj površini mora, repa koji se polako miče, peraja sličnih mekim propelerima. Oblak krvi širio joj se iz usta. Ostrvljani su zurili u nju. Slutili su da u njihovom delu ima nečeg bogohulnog; radili su ono što se ne radi. Trebalo bi joj izvući udicu iz usta i pustiti je da se vrati u dubinu. Znali su koliko je retka, videli duge dredove zakovitlane oko nje, dok joj se voda duž repa srebrila kao da provodi struju.

„Vadite je!“, zapovedi Tomas Klejson.

Uspeli su da nabace konopac na njeno leđno peraje, a sam matori Klejson zamahnuo je kukom i zario je u sirenu, dok se ona bacakala i uvijala.

Njih četvorica morali su da potegnu konopac i kuku ne bi li je na kraju izvukli zajedno s galonima vode i sitnije ribe; začuo se gromki pljusak i ona zauze čitavu palubu. Već je bila polumrtva, presvisla od višesatnog plivanja uz brod s udicom u ustima, a sad i s kukom u boku. Sva ošamućena, stenjala je i obilno krvarila gledajući ih zamagljenim očima.

Kosa joj je bila najupečatljivija, gnezdo vatre, užadi i još svega i svačega. S njom su izronile i meduze, nalik grozdovima dugih, plavičastih vena. Morska mahovina talasala joj se oko ramena nalik pramenovima duge brade. Po prevojima kukova rasuli su se pilepci. Torzo joj je bio mišićav i snažan, zastrt tankim slojem krljušti, kao da je izronila ogrnuta kožom ajkule. Sve na njoj vrvelo je od morskih vaši. Kad god bi joj se dijafragma digla, ugledali bi škrge dovoljno oštre da nekom otkinu prst. Svi se povukoše unazad. Šiljci uz kičmu bili su joj spuštene, nalik žicama sklopljenog kišobrana, otkrivajući moćna leđa svaki put kada bi se podigli i raširili.

„Bože sveti“, prošaputa Najser.

Sirena je ležala pred njima, trzajući se i krvareći. Čuli su je kako glasno guta vazduh. Blenuli su. Sve ih obuze tuga